

Załącznik do Uchwały Nr
Rady Powiatu Wołowskiego
z dnia

**PROGRAM PROFILAKTYCZNY W ZAKRESIE PROMOWANIA I WDROŻENIA PRAWIDŁOWYCH METOD
WYCHOWAWCZYCH W STOSUNKU DO DZIECI W RODZINACH ZAGROŻONYCH PRZEMOCĄDOMOWĄ
W POWIECIE WOŁOWSKIM NA LATA 2023-2027**

Wołów 2023

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Rodzina- definicje i funkcje oraz style wychowania	4
2. Dysfunkcje w rodzinie. Przyczyny i skutki	7
3. Przemoc domowa wobec dzieci	8
4. Rodziny i dzieci zagrożone przemocą powiecie wołowskim	10
5. Cele programu, zakładane rezultaty, realizacja i wskaźniki.....	12

Wstęp

Rodzina kojarzy się z miłością, ciepłem i poczuciem bezpieczeństwa. To miejsce, w którym wzdramy, dojrzewamy i uczymy się żyć. Niestety istnieje aktualnie wiele zagrożeń, które mogą zachwiać rodziną i osłabić ją na tyle, aby przestała pełnić swoje przypisane funkcje.

Jednym z czynników, które mają destrukcyjny wpływ na dzisiejszą rodzinę jest przemoc domowa, mogąca dotknąć każdego członków rodziny. Dotyka także i dzieci, które są bezbronne i należy im się bezwzględna ochrona. W związku z powyższym polityka społeczna zdecydowanie ukazuje na konieczność systemowych działań w zakresie wsparcia rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Do tego niezbędne są interdyscyplinarne działania. Jednym z działań winna być edukacja społeczna, ukierunkowana na informację o istnieniu prawa zakazującego kar cielesnych, podnoszenie wiedzy o szkodliwości stosowania kar fizycznych wobec dzieci i promocję pozytywnych metod wychowawczych.

Rozdział 1- Rodzina- definicja i funkcje oraz style wychowania

Rodzina to naturalne środowisko wychowawcze, którego nie jest w stanie zastąpić żadne inne środowisko. Rodzina to więzi, relacje i emocje kształtujące nas i nadające rytm w życiu dorosłym. Każda rodzina posiada swój własny system przekonań, wzorce i normy, zasady- wszystko to ma wpływ na jednostkę.

Rodzina według Marii Ziemskiej (*Rodzina a osobowość*, wyd. I, Warszawa 1975) to mała grupa społeczna, składająca się z rodziców, ich dzieci i krewnych; rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi więź rodzicielska. Należy jednak zaznaczyć, że dziś rodzina może mieć całkiem inny skład a nadal może pełnić wszystkie potrzebne funkcje. Warto wskazywać dzieciom, że rodziny mogą wyglądać inaczej od tradycyjnie wskazywanych modeli. Kodeks rodzinny i nieletnich zaś, w artykule 27 podaje, że rodzina jest ważnym organem społeczeństwa, polegającym na wspólnym egzystowaniu.

Franciszek Adamski (*Rodzina wymiar społeczno- kulturowy*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002 r.) wyodrębnił funkcje, które rodzina winna pełnić i są to:

- funkcja socjalizacyjna – nauka zachowań, norm i wartości przyjętych w społeczeństwie, funkcja ta oddziałuje zarówno na dzieci jak i rodziców,
- funkcja miłości –zaspokajanie podstawowych potrzeb człowieka takich jak miłość, bezpieczeństwo i przynależności, bliskość osób pozwala zaspokoić potrzeby emocjonalne,
- funkcja kulturotwórcza – każda rodzina tworzy własną historię, zwyczaje, tradycję, które są kultywowane przez kolejne pokolenia,
- funkcja wspomagająca rozwój osobowości –osobowość to indywidualne właściwości psychiczne i duchowe człowieka, kształtowana poprzez przeżycia, wiedzę o sobie i o świecie,
- funkcja religijna –może wspomagać rozwój moralny człowieka, jego zachowania etyczne,
- funkcja ekonomiczna – to zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych takich jak jedzenie, ubranie, schronienie i inne; praca zarobkowa pozwala rodzicom na zapewnienie w/w potrzeb oraz inwestowanie w wykształcenie i przyszłość dzieci,
- funkcja stratyfikacyjna – obejmuje obowiązujące w społeczeństwie normy prawne oraz zwyczaje,
- funkcja integracyjna – rodzina powinna być wewnętrznie spójna, ponieważ stanowi samodzielnie funkcjonującą komórkę społeczną, funkcja ta służy między innymi nawiązaniu relacji międzyludzkich,
- funkcja rekreacyjna – to bezpieczne schronienie, miejsce odpoczynku i regeneracji sił, miejsce, gdzie wspólne spędza się czas,
- funkcja opiekuńcza – chroni przed niebezpieczeństwami i zagrożeniami płynącymi ze środowiska.

Rodzina to wychowanie i każda rodzina ma swój własny styl wychowania, który określa sposób życia funkcjonowania w jej obrębie. Styl wskazuje na sposób okazywania uczuć, komunikowania się oraz stosunku do otaczającego świata zewnętrznego i innych osób.

W psychologii rozróżnia się trzy style wychowania: demokratyczny, autokratyczny i liberalny. Pamiętajmy, że w niektórych rodzinach nie ma jednorodnego, konsekwentnego stylu wychowania - wtedy mówimy o wychowaniu niekonsekwentnym. To od stylu wychowania będzie zależała organizacja życia całej rodziny, normy w niej obowiązujące, czas poświęcony dziecku, a to wszystko ma wpływ na to, jak dziecko będzie się zachowywało. Poniżej krótka charakterystyka każdego stylu.

Styl demokratyczny: jest najbardziej właściwy dla dziecka. Rodzice nie ograniczają dziecku przeznaczonego dla niego czasu, nie wydzielają go. Jest dużo rozmów z dzieckiem, porusza się tematy trudne, problemowe. Dziecko jest uwrażliwiane na uczucia innych osób, a także na uczucia jego samego. Wyjaśnia się przyczyny i konsekwencje pewnych zachowań. Rodzice z demokratycznym stylem wychowania wolą pokazywać, przekonywać, rozmawiać i tłumaczyć oraz towarzyszyć niż stosować kary. Rodzice nie rozwiązują za dziecko problemu, a pomagają w samodzielnym uporaniu się z nim jednocześnie udzielając wsparcia emocjonalnego i intelektualnego. W rodzinie demokratycznej dzieci mają własny wkład w organizację życia rodzinnego i mogą wyrażać własne zdanie. Taki styl wychowania sprzyja lepszemu orientacji w otaczającym świecie, wpływa na kształtowanie prawidłowego obrazu własnej osoby, poczucia własnej wartości i możliwości.

Styl autokratyczny, autorytarny: przeważa w rodzinach konserwatywnych, gdzie często rodzic ma wyraźną przewagę nad drugim. Radykalna odmiana takiego stylu wyraża się dystansem pomiędzy dominującym rodzicem a dzieckiem. Tu aktywność dziecka jest warunkowana poprzez sztywne zasady narzucane przez dorosłego, komunikacja jest zazwyczaj jednostronna - od rodzica do dziecka. Nie ustala się wspólnie norm, zasad, reguły są „podawane” dziecku przez rodzica i surowo egzekwowane. Dziecko jest karane, jego zachowanie jest krytykowane, oceniane. Dziecko nie otrzymuje wyjaśnień w sytuacjach trudnych dla niego. Otrzymuje za to komunikat: Bo tak jest, bo ja tak mówię itp. Dyscyplina autorytarna hamuje rozwój emocjonalny, społeczny i moralny, ogranicza znacznie samodzielność i inicjatywę dziecka co ma wpływ na jego niższe poczucie wartości, uniemożliwia poznanie własnych zdolności. Często autorytarne wychowanie sprawia, że dziecko staje się agresywne. Może doprowadzić także do zachowań autodestrukcyjnych, z próbami samobójczymi włącznie.

Styl liberalny: polega na stworzeniu dziecku warunków do niczym nieskrępowanej aktywności. Dziecko otrzymuje dużo miłości. Rodzice są wrażliwi na każdą potrzebę dziecka, ich głównym celem jest spełnianie jego życzeń. Rodzice z takim stylem nagradzają dziecko i go nie karzą. Gdy już stosują „kary” to często jest to słowne upomnienie. Przyjęło się, iż dziecko w takim stylu wychowania nie ma

zbyt wielu lub wręcz żadnych obowiązków i ograniczeń, tym samym może nie znać norm społecznych. To skutkuje jego zdziwieniem gdy ktoś spoza kręgu rodzinnego zwróci mu uwagę.

Niekonsekwentny styl wychowania - wiąże się ze zmiennością i niesystematycznością oddziaływań wychowawczych. Wszelkie prawa i obowiązki dziecka, zasady czy normy są zależne od nastroju rodziców. Efekt jest taki, że dziecko często otrzymuje sprzeczne sygnały i polecenia, co ma wpływ na jego orientację w świecie rodzinnym i zewnętrznym oraz na określenie siebie samego. Jeśli chodzi o niekonsekwencję w ocenie zachowania dziecka, ono samo nie bardzo wie, co jest złe a co dobre. Okazywanie miłości dziecku w stylu niekonsekwentnym, czyli raz miłość, raz złość i niechęć powoduje u niego huśtawkę emocjonalną. Dziecko nie jest pewne co do uczuć, jakim darzą go rodzice co sprawia, że brakuje mu poczucia bezpieczeństwa. Wiąże się to z występowaniem reakcji agresywnych, lękowych albo nerwicowych. W ten sposób dziecko uczy się, że aby coś zyskać należy zachować się w sposób określony.

Nieprawidłowe metody, style wychowawcze zawsze mają swój skutek w zachowaniu dziecka. Bezradność i bierność wychowawcza rodziców pozbawia dzieci prawidłowego wsparcia. Najczęściej tacy rodzice nie mają szans aby być dla swoich dzieci autorytetem, co skutkuje poszukiwaniem wzorców poza domem rodzinnym. Niestety zdarza się i tak, że dziecko dokona negatywnego wyboru.

Rozdział 2- Dysfunkcje w rodzinie. Przyczyny i skutki

Kryzysy mogą pojawić się w każdej rodzinie i mogą dotknąć każdego z jej członków, także niestety tych najmłodszych. Problemy mogą być różne a do najpopularniejszych należą:

- uzależnienia (alkohol i inne środki psychoaktywne, hazard),
- choroba psychiczna w rodzinie,
- przewlekła choroba fizyczna w rodzinie,
- długotrwałe bezrobocie i ogólne trudna sytuacja finansowa oraz bytowa rodziny,
- niewłaściwa postawa wychowawcza rodziców,
- niskie kompetencje wychowawcze rodziców,
- śmierć w rodzinie,
- zaburzone relacje pomiędzy rodzicami jak i rodzicami i dziećmi
- przemoc w rodzinie (psychiczna, fizyczna, seksualna i ekonomiczna).

Wszystkie wymienione czynniki są dla każdego dziecka stresujące i powodujące jego dyskomfort i brak stabilności, a co za tym idzie brak poczucia bezpieczeństwa. Rodzina wtedy nie jest dla niego miejscem gdzie może się prawidłowo wychowywać, a co za tym idzie, dziecko ma zaburzony obraz świata, w którym dorasta.

Rodziny, które określa się mianem dysfunkcyjnych, nieprawidłowych nie potrafią spełniać swoich funkcji, dorośli nie posiadają umiejętności przewycięzania kryzysów, nie widzą potrzeby ochrony dzieci co powoduje dłuższą niewydolność w funkcjonowaniu rodziny bądź jej całkowitą dysfunkcjonalność. Małgorzata Porąbaniec (Działania pracowników socjalnych podejmowane na rzecz zapobiegania zjawisku wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych, *Pedagogika Rodziny 1/1*, s. 83-85): „W rodzinach dysfunkcyjnych rodzice nie reagują właściwie na pięć wrodzonych cech dziecka: drogocенność, bezbronność, niedoskonłość, zależność i niedojrzałość. Zamiast dziecko wspierać i ochraniać, ignorują je albo atakują za to, że takie właśnie jest. W takiej sytuacji dziecko, doświadczając na co dzień uczucia wstydu i poniżenia, podświadomie robi wszystko, aby się dostosować do warunków panujących w jego domu rodzinnym oraz do wyznawanego w nim systemu wartości. Zakłócenia w funkcjonowaniu środowiska rodzinnego są szczególnie groźne dla dziecka, jego rozwoju psychosomatycznego i wychowania, gdyż mogą stać się znaczącą, a nieraz przesądającą determinantą zaburzeń w tym zakresie.”

Rozdział 3- Przemoc domowa wobec dzieci

Jak podaje Anna Siejak („Kocham. Nie biję?”- Przemoc wobec dzieci w dyskursie publicznym- 2016 r.) dzieci od wieków były bite, wykorzystywane, maltretowane, traktowane z pogardą i w sposób okrutny. Ich sytuacja przez całe stulecia nie była przedmiotem powszechnej troski. Dopiero od końca lat 80. XIX wieku zjawisko krzywdzenia dzieci zaczęło być dostrzegane, czego dowodem są choćby powstające w tym czasie stowarzyszenia, mające na celu ochronę dzieci przed okrucieństwem. W tym okresie powstały też pierwsze prace naukowe dotyczące tego problemu. Jednak dopiero w drugiej połowie XX wieku, zjawisko krzywdzenia dzieci stało się istotnym tematem powszechnego zainteresowania społecznego, a pod koniec minionego stulecia zostało uznane w społeczeństwach zachodnich za jeden z najważniejszych problemów.

Przemoc z definicji, jak podaje Niebieska Linia Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody. O przemocy możemy mówić wtedy, gdy zostaną spełnione 4 warunki:

- jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie działania,
- jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą,
- działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej,
- osoba wobec której stosowana jest przemoc, doznaje cierpienia i szkód fizycznych i psychicznych.

Przemoc może przybrać wiele form- od fizycznego lub seksualnego ataku do emocjonalnego poniżenia. Istnieje również przemoc ekonomiczna. Wtrącić tu należy, że również powszechny klaps, dotychczas niestety stosowany jako metoda wychowawcza, jest przemocą ponieważ narusza cielesność dziecka i jest działaniem intencjonalnym, wykorzystywanym przez sprawcę- rodzica, który ma przewagę nad ofiarą, dzieckiem. Poruszyć także trzeba pokrótce przemoc psychiczną, emocjonalną, która przejawia się wyzywaniem, wyśmiewaniem, poniżaniem, upokarzaniem, zawstydzaniem, warunkowaniem miłości, zastraszaniem, szantażem emocjonalnym, destrukcyjną krytyką, nieszanowaniem potrzeb.

Skupiając się na przemocy domowej wobec dzieci, przytoczymy definicję krzywdzenia dziecka za Jamesem Garbarino: Maltretowanie dziecka może być określone jako te akty zaniechania lub czyny popełnione przez rodzica bądź opiekuna, które zgodnie z przyjętymi w danej społeczności wartościami i opinią ekspertów są niewłaściwe i prowadzą do uszkodzeń.

Każda akcja tworzy reakcję, każde dziecko, które jest krzywdzone przez rodzica bądź inną ważną dorosłą osobę będzie w jakiś sposób odreagowywać tę sytuację. Do najczęstszych zachowań dziecka jako ofiary przemocy należą: potrzeba przeciwstawienia się rodzicowi co nasila niewłaściwe zachowania rodzica, zachowania agresywne w stosunku do innych lub do siebie (autoagresja), bycie oczekiwanym „grzecznym” z lęku przed utratą rodzicielskiej miłości, z chęci uniknięcia kolejnego upokorzenia. To są reakcje, które występują praktycznie od razu. Jednak należy również wspomnieć o skutkach dalekosiężnych. Długotrwałe stosowanie przemocy znacząco wpływa na rozwój dziecka i niesie za sobą bardzo poważne skutki. Takim dzieciom brakuje poczucia bezpieczeństwa i wiary w siebie i w innych. Nie umieją szukać wsparcia, czują się bardzo zagubione, osamotnione, wystraszone. Świat osób dorosłych to dla nich agresja i nieprzewidywalność w działaniu. Dzieci przejawiają problemy w nauce, nie potrafią formułować własnych sądów, mają spore trudności w nawiązywaniu relacji społecznych. Mogą cierpieć na depresję, bardzo często są wycofane bądź przeciwnie – hiperaktywne i agresywne. Stosują przemoc wobec rówieśników. Gdy są już nastolatkami podejmują próby samobójcze, mają skłonność do sięgania po alkohol lub inne środki psychoaktywne, wchodzą w grupy przestępcze.

Rozdział 4- Rodziny i dzieci zagrożone przemocą w powiecie wołowskim

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 31.12.2022 r. ludność powiatu wołowskiego wynosi 45 728 mieszkańców, z czego 51,2% to kobiety, a 48,8% to mężczyźni.

Na terenie powiatu wołowskiego znajduje się wiele instytucji działających w obszarze pomocy społecznej, zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Należą do nich:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- Ośrodki Pomocy Społecznej (Brzeg Dolny, Wińsko, Wołów)
- Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze (Wołów, Krzydlina Mała)
- Powiatowy Urząd Pracy, filia w Brzegu Dolnym
- Środowiskowy Hufiec Pracy,
- Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy,
- Środowiskowe Domy Samopomocy (Wołów, Brzeg Dolny)
- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne (Wołów, Brzeg Dolny)
- Sąd Rejonowy – Wydział Rodzinny i Nieletnich,
- Komenda Powiatowa Policji,
- Prokuratura Rejonowa.

Według Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021- 2030 , w latach 2018- 2020 z powodu przemocy w rodzinie wsparciem zostało objętych 41 osób (stan na 30.06.2020 r.), a z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych- 908 osób (stan na 30.06.2020 r.).W latach 2018- 2020, do połowy 2020 roku interwencji policji z tytułu przemocy w rodzinie było 1186.

W latach 2020- 2022 ilość rodzin objętych procedurą NK w powiecie wynosiła 460.

Tabela nr 1. Procedura Niebieskiej Karty w powiecie wołowskim w latach 2020- 2022

Gmina	Liczba rodzin objętych NK w 2020 r.	Liczba rodzin objętych NK w 2021 r.	Liczba rodzin objętych NK w 2022 r.
Brzeg Dolny	50	41	26
Wołów	107	103	54
Wińsko	34	27	18

Tabela nr 2- liczba rodzin z bezradnością w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i liczba dzieci przebywających w tych rodzinach w latach 2019- 2022.

OPS	Liczba rodzin Lata 2019- 2022	Liczba dzieci w rodzinach	Działania podjęte na rzecz tych rodzin
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołowie	252	496	<ul style="list-style-type: none"> - pomoc materialna i niematerialna - wsparcie asystenta rodziny - praca socjalna - współpraca z Sądem Rodzinnym i kuratorami rodzinnymi, - poradnictwo psychologiczne, - współpraca ze szkołami, - udział w projekcie „Aktywizacja społeczna, zdrowotna i zawodowa w Gminie Wołów
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzegu Dolnym	38	61	<ul style="list-style-type: none"> - poradnictwo prawne, - poradnictwo psychologiczne, - poradnictwo rodzinne, - zapewnienie schronienia w formie mieszkania interwencyjnego, - kierowanie do terapii uzależnień, - kierowanie do udziału w programie korekcyjno- edukacyjnym, - informowanie sądu o sytuacji małoletnich, - kierowanie wniosków do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wińsku	117	285	<ul style="list-style-type: none"> - bezpłatna pomoc psychologiczna, - asystent rodziny, - poradnictwo prawne, - praca socjalna

Przedstawione wyniki ukazują, że w latach 2019- 2022 na obszarze powiatu wołowskiego funkcjonowało 407 rodzin, które wykazywały bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i tym samym niewłaściwie wypełniały swoje funkcje. W rodzinach tych wychowywało się łącznie 842 dzieci. Niepokojące są również dane dotyczące przemocy i ilości procedur Niebieskiej Karty. W latach 2020- 2022 założono 460 Niebieskich Kart w trzech gminach powiatu wołowskiego.

To wszystko wskazuje, że istnieje realna potrzeba wdrożenia działań mających na celu promocję właściwych metod wychowawczych w rodzinach na naszym terenie oraz rozpowszechnia i popularyzacji wiedzy odnośnie wychowania dzieci bez przemocy.

Rozdział 5- Cele programu, zakładane rezultaty, realizacja i wskaźniki.

Program profilaktyczny w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową w powiecie wołowskim skierowany jest do:

- rodziców dzieci zagrożonych przemocą domową,
- dzieci jako ofiar przemocy domowej,
- sprawców przemocy domowej,
- społeczności lokalnej,
- instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Diagnoza rodzin, która została przedstawiona w rozdziale powyżej ukazuje, iż bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych oraz przemoc domowa to zdecydowane czynniki determinujące dysfunkcyjność rodzin, a co za tym idzie- jest realna potrzeba ochrony dzieci w tych rodzinach.

Aby zadania programu zostały prawidłowo przeprowadzone, konieczne jest zinternalizowana współpraca wszystkich instytucji ujętych w realizację programu.

Cel głównym programu: Promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych w rodzinach zagrożonych przemocą domową. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych, takich jak:

- edukacja rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- wsparcie dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- propagowanie właściwych postaw wychowawczych wśród społeczności lokalnej.

Zakładane rezultaty programu:

- wzrost wiedzy na temat prawidłowych metod wychowawczych wśród rodzin zagrożonych przemocą domową,
- podniesienie świadomości wśród społeczności lokalnej odnośnie prawidłowych metod wychowania,
- wzmocnienie rodzin w radzeniu sobie z trudnościami.

Tabela nr 3- Cele programu, zadania, realizacja, wskaźniki.

Cel główny: Promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych w rodzinach zagrożonych przemocą domową w powiecie wołowskim.				
Cel szczegółowy:	Zadania:	Realizatorzy:	Termin:	Wskaźniki:
Edukacja rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową	- programy profilaktyczne wdrażające prawidłowe metody wychowawcze	PCPR OPS	Cały rok	- liczba programów, - liczba uczestników
Wsparcie dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową	- programy profilaktyczne dla dzieci	PCPR OPS	Cały rok	- liczba programów, - liczba uczestników
Propagowanie właściwych postaw wychowawczych wśród społeczności lokalnej	- artykuły edukacyjne na stronach www, - ulotki informacyjne, - współpraca z mediami lokalnymi	PCPR	Cały rok	- liczba wydanych ulotek, - liczba opublikowanych artykułów w mediach lokalnych - liczba opublikowanych informacji na stronach www

Zasady finansowania programu:

Program będzie finansowany ze środków własnych Powiatu Wołowskiego, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz ewentualnych źródeł zewnętrznych.